

МЯСТОТО НА ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБУЧЕНИЕ В ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА СТУДЕНТИТЕ – БЪДЕЩИ СПЕЦИАЛИСТИ В СОЦИАЛНАТА СФЕРА

Боряна Здравкова

Въпросът за професионалната компетентност на специалистите в социалната сфера в последните години придоби нови измерения във връзка с динамичните промени в общественото развитие и социалните взаимоотношения. Наред с базисните теоретични знания за методите, формите и подходите, прилагани в практическата социална дейност, се появи естествена необходимост и от допълнителни компетентности, свързани с удовлетворяване потребностите на все повече – и като численост, и като разнообразие – потребители на социални услуги.

Съвременният глобализиращ се свят изправя специалистите пред предизвикателството да общуват и взаимодействат със значително по-широк кръг хора, включително такива с различна етническа, религиозна и културна принадлежност. Вследствие на това работата в мултикултурна среда се превръща в ежедневие за специалистите в социалната сфера не само у нас, но и в световен мащаб [3, 36; 5, 15]. Дали обаче те са достатъчно подготвени за такъв род комуникация и дали притежават необходимото равнище на интеркултурна компетентност за успешна професионална дейност? На този въпрос е трудно да се отговори еднозначно. В професионалното образование на бъдещите специалисти е предвидено обучение за запознаване с мултикултурната действителност и отработване на умения за междуличностно взаимодействие с културно различни индивиди. В хода на практическата подготовка обаче, когато студентите имат възможност да се „потопят“ в реалната работна атмосфера и да изпробват своите професионални възможности, се вижда, че усвоените до момента знания и умения не са достатъчни. Тази констатация не е плод на епизодични наблюдения. Тя се дължи на впечатления, придобити в продължение на години по време на професионално-практическото обучение на студентите от специалност Социална педагогика във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Подобни мнения споделят и част от работещите в социалната сфера специалисти, които оказват организа-

ционна и методическа помощ на студентите от специалността в качеството си на базови сътрудници. До такива изводи са достигнали и теоретичите, изследващи по-задълбочено тази проблематика [1, 213–217; 2, 142; 3, 36–38].

Организацията на практическото обучение на студентите във ВТУ предоставя широки възможности пред обучаемите да се запознаят с различни направления и форми на социалната и социално-педагогическата дейност и да приложат усвоените знания за професионално взаимодействие с различни категории клиенти. Именно по време на практическите занятия те осъзнават сложността на помагащите професии и необходимостта да притежават значителен набор от умения и качества за ефективно професионално въздействие.

Посещенията и практическите дейности в отделните социални и социално-педагогически институции затвърждават представите на студентите за изключителното разнообразие сред обектите на помагащия процес – както в социален, така и в културен аспект. Прекият контакт с хора с различен социален статус, личностови особености и етнически произход „отключва” нееднозначни реакции от страна на студентите. Като цяло, те реагират сравнително адекватно, когато работят с деца и възрастни в неравностойно социално положение или с такива, при които се проявяват известни поведенчески или интелектуални дефицити. Не така стоят нещата, когато стане въпрос за работа с представители на малцинствени общности. В тези случаи при повечето от тях се проявяват в различна степен трайно усвоени стереотипни нагласи към етнически и религиозно различните. Важно е да се отбележи, че проявите на подобно отношение по никакъв начин не кореспондират с учебните постижения и мотивацията на студентите. Често пъти отлични студенти с изявено желание да упражняват впоследствие професията „социален педагог/социален работник” признават за затрудненията си да общуват с хора от малцинствата.

Посочените факти провокираха основателен интерес към сегашното състояние на интеркултурното обучение като част от професионалното образование на студентите. Породи се обясним стремеж да се потърсят и анализират причините за възникващите трудности при преодоляване негативните нагласи у бъдещите специалисти, както и възможностите за оптимизиране на учебния процес за постигане на по-голяма образователна ефективност занаяпред.

За тази цел беше проучено мнението на обучаемите, преценката им за мястото и значението на интеркултурното образование в тяхната

професионална подготовка, както и за степента на готовност за специализирана работа в мултикултурна среда. В периода септември – ноември 2009 г. се проведе анкетно проучване, чийто контингент бяха студенти от 3 и 4 курс, редовна и задочна форма, обучаващи се в специалност Социална педагогика. В анкетата участваха общо 52 студенти – 18 мъже и 34 жени. Изборът на тези курсове е направен съвсем съзнателно с идеята, че студентите вече са преминали половината от своята професионална подготовка. Това предполага, че имат обща представа за учебното съдържание и са изградили у себе си определени впечатления за положителните страни и слабостите в обучението. До този момент, съгласно действащите учебни планове за специалността, те са усвоили основните теоретични знания, придобили са голяма част от необходимите умения и вече са имали възможност да ги приложат комплексно в хода на практическата подготовка по време на хоспитирането, педагогическата и текущата практика по социална работа.

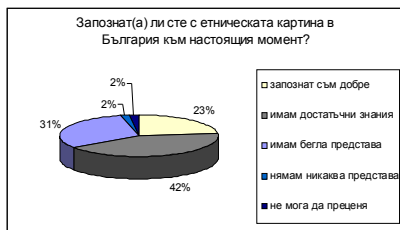
Анкетираните студенти отговориха на 15 въпроса, целящи да съберат информация за техните знания по отношение на етническата картина в България, както и за мнението им относно необходимостта знанията да бъдат разширени и обогатени в хода на обучението с цел повишаване на професионалната им компетентност.

Отговорите на въпросите са обработени и данните са представени графично с оглед по-ясна визуална представа за получените резултати. Едновременно с процентното разпределение в предпочитанията към конкретен отговор е представена и графика, показваща разпределението по полов признак. Броят на мъжете е почти 2 пъти по-малък от този на жените, което внася известен дисбаланс при съпоставянето, но в случая за целите на проучването е по-важна общата тенденция в предпочитанията към един или друг отговор, за да се стигне до валидни обобщения.

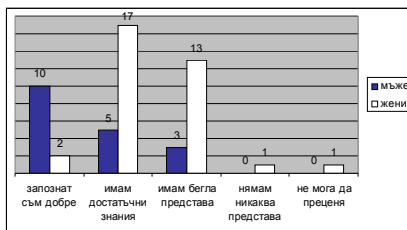
Анкетата условно може да се раздели на две части. В първата са включени въпроси, които, от една страна, имат за цел да се проучи степента на информираност на студентите за етническото и културното разнообразие в България, а от друга – мнението им за взаимовръзката „знания за културните особености – отношение към техните носители”.

Въпросът „*Запознат(а) ли сте с етническата картина в България към настоящия момент?*” цели да се получи информация за общите познания на студентите за съвременната етническа картина у нас. Той се основава на предположението, че в качеството си на бъдещи

специалисти по социална работа студентите ще влизат в професионално взаимодействие с представители на различни етнически и религиозни общности и това само по себе си налага да притежават знания за тяхното присъствие и място в обществото.

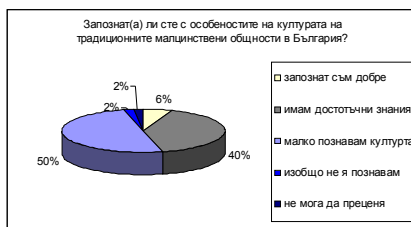
Фиг. 1

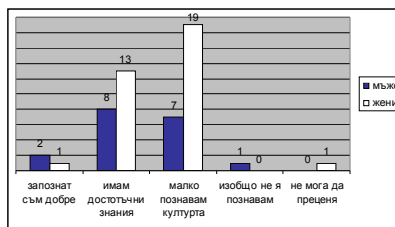
Фиг. 2

Данните показват една сравнително обективна самооценка на анкетираните по отношение на собствената им информираност. Повече от половината мъже считат, че са добре запознати с етническата ситуация (фиг. 2), докато голяма част от жените изразяват мнение, че знанията им не са пълни, въпреки че са наясно с картината като цяло. Отговорите са очаквани и предопределени от факта, че младите хора, независимо от степента на образование, са достатъчно добре информирани за всички сфери на обществения живот благодарение на медийните и информационните технологии.

Целта на въпроса „Запознат(а) ли сте с особеностите на културата на традиционните малцинствени общности в България?“ е на основата на студентските отговори да се изгради представа за степента на познаване от студентите на специфичните културни и етнически особености на традиционните общности.

Фиг. 3

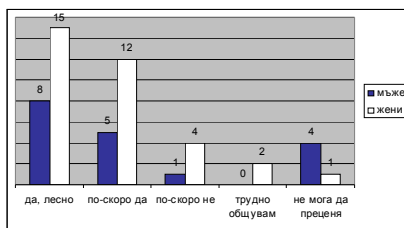
Фиг. 4

Половината от анкетираните считат, че слабо познават всички онези специфични черти в бита, традициите, вярванията и ценностите, които отличават конкретната общност от другите и я правят различна и неповторима в сравнение с тях (фиг. 3). Голям е процентът и на тези, които считат, че имат достатъчни, но непълни знания, а едва 6% са посочили, че добре познават културните особености на малцинствата. Данните красноречиво говорят за относително ниско равнище на информираност относно мултикултурната картина у нас. Информацията може да се приеме за реалистична поради факта, че студентите изразяват личната си оценка за своите познания.

Въпросът „Вие лично лесно ли общувате с хора от други етнически и религиозни общности?“ предполага изразяване от студентите на преценката им за тяхното собствено отношение към представителите на малцинствените общности.

Фиг. 5

Фиг. 6

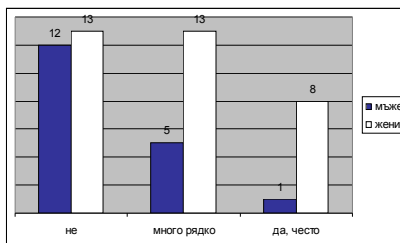
Данните потвърждават по-горе посоченото наблюдение, че част от студентите имат проблем при комуникацията с етнически и религиозно различни от тях. Очаквано голям процент считат, че лесно или сравнително лесно общуват с хора от различни култури. Това е разбираемо предвид факта, че става въпрос за общуване на междуличностно равнище, а не взаимодействие, породено от някакъв вид професионална ангажираност. На фона на общия брой анкетирани не е малко числото и на тези, които имат колебания по отношение на комуникацията си. Това са почти $\frac{1}{4}$ от отговорилите, което е белег за наличието на определени негативни или стереотипни нагласи сред част от младежите.

Във връзка с нерядко срещаните в практиката случаи на непрофесионално отношение от страна на някои специалисти към етнически различните бе зададен въпросът „Бил(а) ли сте свидетел на прояви на негативно отношение от страна на специалисти от социалната

сфера към представители на малцинствените общности? ". Целта тук е да се установи доколко бъдещите професионалисти са наблюдателни и чувствителни към подобен тип отношение в професионалната дейност на работещите в социалната сфера.

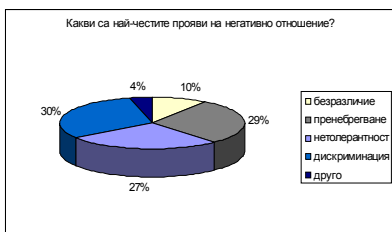
Фиг. 7

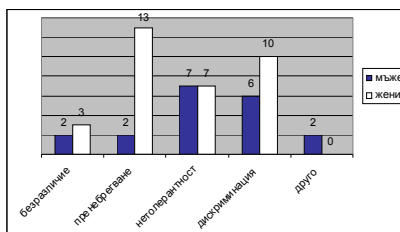
Фиг. 8

Близко половината от анкетираните отричат да са били свидетели на непрофесионално отношение към малцинствените общности. Малко над 50% обаче посочват, че са наблюдавали подобно явление. Значителна част от тях споделят, че това е било в много редки ситуации, но все пак се е случвало. Имайки предвид мисията на социалната и социално-педагогическата дейност и изискванията към работещите и качеството на техния труд, се оказва, че в практиката съществува и се проявява в различна степен непрофесионализъм сред част от работещите в социалната сфера. Отговорите на студентите на този въпрос дават и друга ценна информация. Те ясно показват наличието на сравнително висока чувствителност отстрана на бъдещите специалисти към подобен род негативно отношение.

„Какви са най-честите прояви на негативно отношение към представителите на други култури? ” е въпрос, с който се цели студентите да изразят своите виждания за най-разпространените форми на негативно отношение към малцинствата.

Фиг. 9

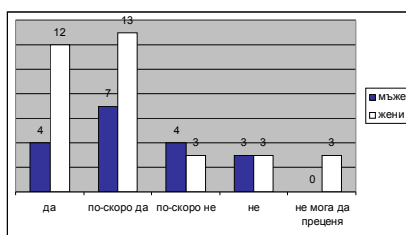
Фиг. 10

Почти равен брой са отговорите на анкетираните по отношение на показателите „дискриминация”, „пренебрегване” и „нетолерантност” (фиг. 9). При анализа на данните тук е необходимо да се подходи внимателно и да се отчетат евентуалните причини, провокирали точно тези отговори. От една страна, изтъкването на дискриминацията като най-често срещана проява на негативно отношение би могло да се тълкува като естествена реакция на младите хора към това, което наблюдават около себе си. Очевидни за тях са редица дискриминационни практики и на трудовия пазар, и в образованието, и в социалната среда. От друга страна обаче, не е ясно доколко анкетираните са се опитали и са съумели да направят разлика между същността на отделните понятия. Често пъти близки термини се поставят под еднакъв знаменател, без да се отграничат различията в смисъла им (макар и минимални понякога). Поради тези съображения не може да се приемат съвсем безусловно получените данни, но е важно да се изтъкне, че, независимо под какви форми, негативното отношение към представителите на малцинствените общности продължава да присъства в нашето общество.

Въпросът „Има ли връзка, според Вас, между проявите на негативно отношение към малцинствата и непознаването или слабо познаване на културните им особености?” е насочен към проучване мнението на студентите за взаимозависимостта между познаването на културата на малцинствата и негативните предубеждения и нагласи спрямо тях.

Фиг. 11

Фиг. 12

Значителна част от анкетираните определено намират зависимост между степента на познаване на етническите особености и нагласите към техните носители (фиг. 11). Те са убедени, че непознаването или по-скоро недостатъчното познаване на културните характеристики на дадена общност пречи на мнозинството да осъзнае и приеме различията, което

намира най-показателен израз в негативните нагласи и прояви спрямо нея. Това мнение се споделя еднакво и от мъжете, и от жените (като се има предвид числовото съотношение между двата пола, участвали в анкетирането).

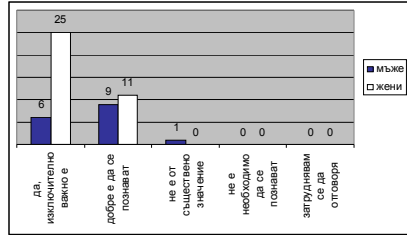
В логическа връзка с предходния е въпросът *„Коя, според Вас, е основната причина за трудностите при общуването или взаимодействието между представители на различни култури?“*. Той изисква свободен отговор от анкетираните. По-голямата част от тях са изразили мнението си. Има и анкетиранци, които не са отговорили на въпроса. Още на пръв поглед се вижда, че въпреки привидно различните отговори, се открояват няколко групи еднакви или близки по същността си мнения. Определен превес имат отговорите, които може най-общо да се обобщат като *„непознаване или слабо познаване на културата, езика, традициите на малцинствата“*. Такова мнение изразяват 1/3 от жените и 1/4 от мъжете. Част от тях са посочили и допълнителни фактори като следствие от непознаването на културата – предубеждения, предразсъдъци, съзнателно нежелание да се опознаят и приемат различните и пр. На следващо място, като пречка за ефективна междуетническа комуникация са изтъкнати религиозните различия и езиковата бариера. Сравнително малка част от анкетираните посочват като причина последиците от преплетените взаимоотношения между етносите в исторически план.

Следват въпросите, които съставляват втората част на анкетната карта. Тяхното основно предназначение е да се изследва мнението и отношението на студентите към конкретна страна от професионалното обучение, а именно интеркултурната компетентност и усвояването на знания и умения за работа в мултикултурна среда. Първият от тази поредица – *„Считате ли, че е важно социалните педагози/работници, които пряко работят с хора от малцинствата, да познават културните им особености?“* – насочва студентите да изразят становище по проблем, пряко свързан с тяхното бъдещо професионално развитие. Както по-горе бе посочено, благодарение на практическото обучение те вече имат впечатления от работата в реална работна среда и от непосредственото професионално взаимодействие с различен тип клиенти, включително и с представители на някои малцинствени общности.

Фиг. 13

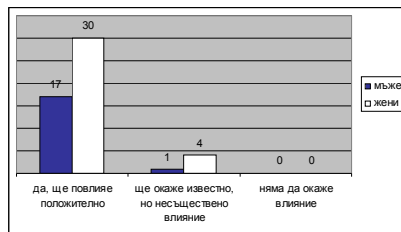
Фиг. 14

От процентното съотношение в отговорите (фиг. 13) е видно, че студентите са доста категорични в мнението си. Близко 9/10 считат, че е от съществено значение социалните работници да имат познания относно културните особености на своите клиенти, за да могат да осъществяват ефективна междуличностна комуникация. Изключително висок е процентът на тези, според които интеркултурната компетентност е изключително важна част от професионалната компетентност на работещите в социалната сфера. Очевидно прекият допир с практиката е оказал необходимото влияние върху оценката на младите хора и е допринесъл да бъде осъзната важноста на този компонент от професионалните умения на специалистите – социални работници.

Въпросът „Смятате ли, че интеркултурната компетентност на социалния педагог/работник би оказала влияние върху ефективността на неговата професионална дейност?“ логически следва предходния, търсейки виждането на студентите за връзката между интеркултурната компетентност и качеството на професионална дейност.

Фиг. 15

Фиг. 16

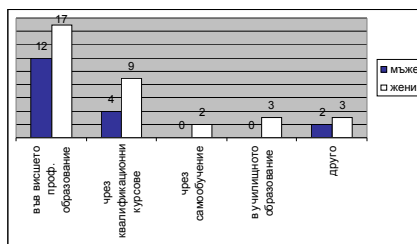
И тук анкетираните не проявяват колебание в отговорите си. 90% от тях считат, че познаването на „другия“, „различния“ като култура, традиции, светоглед ще спомогне да бъдат преодолените негативните

нагласи, стереотипи и предубеждения, ще улесни комуникацията и респективно ще повлияе положително върху качеството на професионалната дейност на специалистите.

Предвид многообразието от пътища, по които може да се формира интеркултурна компетентност, бе зададен и въпрос, изискващ мнението на студентите – социални педагози за най-ефективните според тях начини за усвояване на необходимите знания и умения.

Фиг. 17

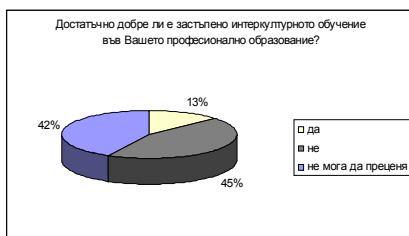

Фиг. 18

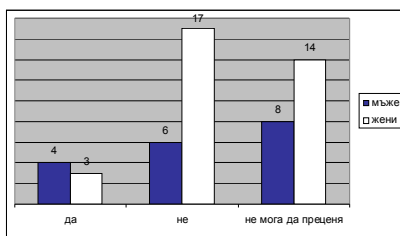
Разбираемо, повече от половината анкетирани са посочили, че висшето професионално образование е най-ефикасният път за усвояване на необходимите знания и умения за специализирана работа в мултикултурна среда. Младите хора са наясно, че тези умения имат съществена роля в определени професии и биха могли най-задълбочено и трайно да се усвоят именно по време на следването във висшето училище. Така логично най-много от тях са се спрели на висшето професионално образование. Немалка част са посочили и квалификационните курсове като добра възможност за овладяване на интеркултурна компетентност, което би могло да се тълкува като склонност, нагласа у младежите да търсят допълнителни форми и начини за повишаване на своята квалификация или някои от професионалните си умения. 1/10 от анкетирани са посочили „друго”, като са се конкретизирали в отговорите си. Интересно е, че почти всички под „друго” са визирали комплексна подготовка, включваща всички останали форми – висше образование, средно образование, квалификационни курсове, самообучение. Очевидно, от позицията на вече притежаващи значителен набор от теоретични знания за бъдещата си професия, немалко практически умения и най-вече осмислено отношение към своите професионални ангажименти в бъдеще, студентите убе-

дено приемат необходимостта всеки специалист, работещ с хора, да има задълбочена квалифицирана подготовка за работа в мултикултурна среда.

Въпросът „Достатъчно добре ли е застъпено интеркултурното обучение във Вашето професионално образование?“ е насочен към личната преценка на анкетираните за това доколко в учебното съдържание за специалността присъстват теми, свързани с различните аспекти на интеркултурното образование.

Фиг. 19

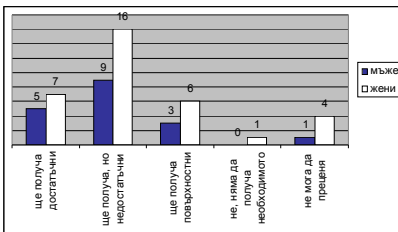
Фиг. 20

Навлизането в практиката помага на бъдещите специалисти да проверят обема и равнището на придобитите до момента теоретични знания и практически умения, необходими в работата им занаяпред. На етапа, когато вече са получили по-голяма част от задължителния минимум знания, те имат достатъчно добър поглед върху учебното съдържание и могат да изразят мнение относно степента на интеркултурна подготовка в рамките на цялостното им обучение. Почти половината от анкетираните твърдят, че интеркултурното обучение не заема полагащото му се място в професионалното образование на бъдещите специалисти по социална работа. Приблизително толкова на брой са и тези, които се затрудняват да дадат мнение. Високият процент на неможещите да преценят не следва да се приема като някакъв тревожен показател. Трябва да се има предвид, че те все още не са приключили обучението си, т.е. все още им предстои да усвояват допълнително учебното съдържание. В случая по-важен е малкият процент на считащите, че към момента интеркултурното обучение е добре застъпено в професионалното образование. Този факт очевидно показва, че според студентите има още какво да се желае от учебното съдържание в посока обогатяване знанията и уменията за работа в мултикултурна среда.

Свързан с предходния е въпросът „Как преценявате, Вие лично ще получите ли необходимите знания и умения за социално-педагогическа работа в мултикултурна среда?“. Той изисква мнението на всеки анкетиран за собствените му очаквания по отношение степента на интеркултурна компетентност на изхода на своето професионално образование.

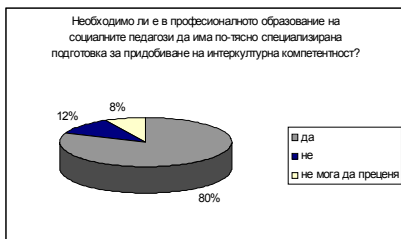
Фиг. 21

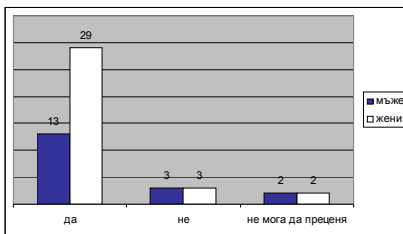
Фиг. 22

Почти половината от студентите са посочили, че ще придобият знания и умения, но те няма да бъдат достатъчни за ефективна професионална дейност в мултикултурна среда. Сумарно взет, не е малък и броят на тези, които считат, че знанията им ще са повърхностни или се затрудняват да изразят отношение – малко над $\frac{1}{4}$ от анкетираните. Изразеното по този въпрос мнение от студентите на практика показва, че към настоящия момент предлаганото учебно съдържание, както и формите и методите, използвани в образователния процес, не са достатъчни, за да се достигне необходимото равнище на интеркултурна компетентност в рамките на професионалната подготовка на бъдещите специалисти.

Въпросът „Считате ли, че е необходимо в професионалното образование на социалните педагози да има по-тясно специализирана подготовка за придобиване на интеркултурна компетентност?“ предоставя възможност на анкетираните да изразят позицията си за или против необходимостта от по-задълбочена специализирана интеркултурна подготовка.

Фиг. 23

Фиг. 24

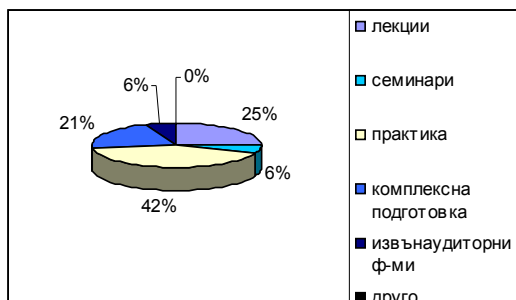
От процентно представените данни е видно какво мислят бъдещите социални педагози за важността на интеркултурната компетентност и необходимостта от нейното формиране в професионалното образование. Над $\frac{3}{4}$ от анкетираните без колебание заявяват, че придобиването на знания и отработването на умения за работа в мултикултурна среда е необходим елемент от тяхната специализирана подготовка с оглед успешната им професионална реализация. Малко над 10% считат, че това не е от особена важност. Почти толкова са и студентите, които не могат да направят точна преценка. Тези колебливи мнения са съвсем разбираеми и оправдани. От една страна, не всеки е способен на реалистична самооценка по отношение на собствените възможности и качества, а от друга – въпреки че студентите вече са се докоснали чрез практическото обучение до реалната работна среда, те все още не се чувстват професионално ангажирани и не могат да усетят в достатъчна степен работната атмосфера с присъщите ѝ взаимоотношения, отговорности и т.н. В случая, предвид целта на настоящото проучване, значение имат преобладаващите отговори, които недвусмислено показват необходимостта в професионалното образование на студентите – социални педагози, да намерят място необходимите форми, съдържание и хорариум, формиращи така нужната интеркултурна компетентност на бъдещите специалисти.

В края на анкетната карта от студентите се изисква да дадат своите предпочитания за най-ефективните според тях форми за придобиване на интеркултурна компетентност – „Отбележете с цифри, според степента им на ефективност, начините за придобиване на интеркултурна компетентност? (най-ефективния отбележете с 1 и продължете по ред)”. В таблица 1 са представени резултатите. Степенувайки посочените варианти се вижда, че студентите разчитат на традиционните форми на обучение, като са насочили своите предпочитания най-вече към практическото обучение. Приоритетно място заемат и лекционните курсове, както и семинарните занятия. Една значителна част от анкетираните считат, че комплексната подготовка, включваща всички форми едновременно, е ефективен начин за постигане на желаните резултати в обучението – повече от половината студенти я поставят между 1 и 3 по ефективност място.

Таблица 1

	1	2	3	4	5	6
А) в лекционните курсове	13	5	11	15	8	1
Б) в семинарните занятия	3	14	16	20	3	0
В) в практическото обучение	22	17	7	3	2	1
Г) чрез комплексна подготовка	11	8	13	14	6	0
Д) чрез участия в ИА форми	3	8	5	5	31	0
Е) (друго)	0	0	0	0	0	0

Процентното разпределение на учебните форми според предпочитанията, посочени от студентите на първо място, е очаквано и разбираемо. Близо половината считат, че практическото обучение е ефективен начин за придобиване на интеркултурна компетентност. Според тях лекциите също са удачна форма за усвояване на знания за мултикултурната действителност. Почти $\frac{1}{4}$ залагат на комплексната подготовка за овладяване на знания и умения за специализирана работа в мултикултурна среда.

Фиг. 25

Последният въпрос в анкетата предполага изразяване на собствените виждания и предложения отстрана на студентите във връзка с интеркултурната подготовка в професионалното им образование – „Ако имате конкретни виждания или идеи във връзка с оптимизиране на интеркултурното обучение на студентите – социални педагози, опишете ги накратко”.

Не всички са се възползвали от възможността да изразят своите идеи. Тези, които са го направили, изказват сравнително близки по същността си мнения, отнасящи се най-общо до необходимостта интеркултурната подготовка да присъства в обучението на студентите – социални педагози не чрез хаотично поднасяна информация в отделни форми и учебни дисциплини, а като систематизирано и методически организирано усвояване на знания за мултикултурната действителност, овладяване на умения, формиране на ценности и отношения, изграждане на навици и качества за ефективна професионална работа с културно различни индивиди.

„Би било добре да получим знания, които да са заложиени в задължителната подготовка, а не в избираемите дисциплини.“ „Да се даде възможност в рамките на тренингови занятия да се запознаем с културата на различните малцинства.“ „... трябва да се докоснат (студентите – бъдещи специалисти) до живота на тези семейства и техните деца. Статистически да им се представи развитието на малцинствата години назад. Хипотетично да им се представи бъдещето и мястото и ролята на малцинствата. Така те (специалистите), а пък и цялото общество би се загрижило за нашия утрешен ден. Защото той не е само наш!“

Тази малка част от студентските предложения красноречиво изразяват мнението на анкетираните студенти. Те ясно отговарят и на въпросите, провокирали анкетното проучване.

Въз основа на емпиричните данни и съпътстващите ги анализи, може да се направят следните изводи:

- Отчитайки важността на знанията за обществените и социалните процеси и отношения в обществото ни, студентите – бъдещи специалисти по социална работа осъзнават, че на този етап от обучението си не са достатъчно добре информирани относно съвременната етнокултурна ситуация.

- В хода на своето обучение, добили вече представа за бъдещите си трудови ангажименти и отговорности, те се убеждават в значимостта на интеркултурната компетентност като съществен фактор за ефективна междуличностна комуникация и успешно професионално взаимодействие с различни категории клиенти.

- Изхождайки от образователния си опит до момента, студентите осъзнават естествената необходимост от систематизирани знания за мултикултурната действителност и овладяване на практически умения за специализирана професионална работа с културно различни индивиди и групи.

- Те убедено считат, че интеркултурната компетентност на бъдещите специалисти може и трябва да се формира в цялостния образователен процес, като се използват широките възможности на традиционните учебни форми – лекционни курсове, семинарни занятия, практическо обучение, както и на модерните интерактивни методи и подходи, успешно прилагани в системата на висшето професионално образование.

Представените дотук емпирични данни и обобщения дават основание да се заключи, че интеркултурната компетентност е необходима предпоставка и задължително условие за успешна професионална дейност в социалната сфера и по тази причина трябва да бъде част от общата професионална компетентност на всички специалисти в помагашите професии – така, както е възприето в развитите общества [4, 6–7; 6, 26–27]. За да може това да стане реалност, е необходимо тя своевременно да заеме полагащото ѝ се място в образователния процес на студентите, подготвящи се за професионална реализация в системата.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. *Иванов, И.* Диференциална педагогика. Шумен, 2002
2. *Непочатых, Е. П.* Роль молодежных организаций в формировании межкультурной компетентности студентов – будущих специалистов социальной сферы // Ученые записки. Электронный научный журнал Курского государственного университета, 2009, № 3, с. 141–146.
<http://scientific-notes.ru/pdf/011-19.pdf>
3. *Чавдарова-Костова, С.* Интеркултурното възпитание като средство за формиране на толерантност в мултикултурните общества. // Етническото многообразие и обединяваща се Европа. С., 2005.
<http://old.bsp.bg/cgi-bin/e-cms/vis/>
4. NASW&ASWB Standards for Technology and Social Work Practice. Washington, 2005
<http://www.socialworkers.org/practice/standards/naswtechnologystandards.pdf>
5. *Stier, J.* Intercultural Competencies as a Means to Manage Intercultural Interactions in Social Work // Journal of Intercultural Communication, Issue 7, 2004.
<http://www.immi.se/intercultural/nr7/stier.pdf>
6. The professional competences of social educators (a conceptual framework). AIEJL, 2005.
<http://www.aieji.net/attached/competences/competencesEn.pdf>

МЯСТОТО НА ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБУЧЕНИЕ В ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА СТУДЕНТИТЕ – БЪДЕЩИ СПЕЦИАЛИСТИ В СОЦИАЛНАТА СФЕРА

БОРЯНА ЗДРАВКОВА

Резюме

Статията представя резултатите от анкетно изследване сред студенти – социални педагози, целящо да проучи тяхното мнение за мястото и ролята на интеркултурното обучение в професионалното им образование. Обработени и анализирани са получените данни по всеки един от въпросите и въз основа на това са изведени обобщения, изразяващи вижданията на студентите по проучвания проблем.

Ключови думи: социална работа, интеркултурно обучение, интеркултурна компетентност, професионална компетентност.

THE PLACE OF INTERCULTURAL TRAINING IN THE PROFESSIONAL EDUCATION OF UNIVERSITY STUDENTS PURSUING STUDIES IN SOCIAL PEDAGOGY

BORYANA ZDRAVKOVA

Summary

This paper presents the results of a survey of the attitudes of university students – social pedagogues to the place and role of intercultural training in their professional education. The acquired data from each question used in the survey has been processed and analysed, and inferences have been drawn about the students' views on the problem considered.

Key words: social work, intercultural training, intercultural competence, professional competence.